

abecedar

Ingrijit de

Teodor Murășanu,
Emil Giurgiuca, George Boldea,
Grigore Popa, Pavel Dan, Mihail Beniuc

Nocturnă

Din noaptea stășiata 'n intervale
De lătrături sacadate, acide,
Imi picură 'n suflet gamele sale
Tăcerea topită în arii fluide.

Opacă și densă ca un lînțoliu,
Acidă, nfășoară pământul, pe mine
Ea știe că vastul și mutul ei doliu
Cuprinde în brațe, epave, ruine.

O, noapte, inertă placidă și ternă
Cu melopei sfâșietor blazate,
Pe sânu-ți tăcut și adânc ca o pernă
Aduc iluzii și sboruri ratate.

Din cupa-ți vrăjită, profundă ca marea
Tu varsă pe-aceste epave, schelete,
In val nesecat de narcotic uitarea
S'adoarmă în brațele vecinicei Lethe...

Ionel Bălan

Pasul tău Cluj / Central University Library Cluj

Ți-am căutat pasul pe calea lactee,
— Inflorit gând ce nu-l mai aud —
Pasul tău cu amprent de orchidee,
Arcuș de basm pe visul ud.

Istoricul desemn închis în spații,
Refluxul nou al tainicului vis,
Inchisul pas atom de grații —
Predestinat tablou pe sufletul închis.

Cutie legendară pentru drumuri crude,
Va stărui prin cerul de porniri,
Ecolul surd, ce mersul îl aude:
O pată colorată, deschiselor priviri.

Ștefan Baciu

Drum...

Culcat pe-un câmp luminat de rouă:
Și prin ochi, prin gând, prin trup,
Prin toată frământarea asta de stup —
Tulnicul, frunzele, stelele, plouă.

Și trec prin tine, prin pământ, prin piatră —
Ca pe un arc întins între vremi —
Din departele de care te temi,
Spre înghețata, nesfârșitului, vatră.

Și astfel, în fiecare noapte de scrum
Cu depărtările te cununi
Și 'n trecerea dintr'o lume în alte lumi,
•Pentru frunze și stele, ești unicul drum.

Un drum de pași flămând și avar:
Când ca un fluviu tăcut, când ca un fir de paing,
Când ca o culme înaltă pe care ning
Toate visele întregului stelar...

Ion Focșeneanu

Apologia libertății

Impotriva libertății și mai ales a libertății exprimării gândului și-au ridicat aripile de curând — și la noi — câțiva corbi, frumos croncănitori, spre a înșela cu falsa lor melodie funebră pe naivii ușor de găsit și pe mulți dintre acei la care simțul critic se termină la pragul rânduului scris sau la cea dintâi șoaptă rostită.

Unul dintre argumentele lor pentru restrângerea acestei libertăți este necesitatea unei uniformizări a părerilor, pusă în serviciul sforțării de a ieși din haosul prin care trece lumea de astăzi. Să înceteze așa dar arătarea evidenței, să se orbească limpezimea logicei gândirii, pentru a face loc, cu smerenie, autorității intolerante, dar orânduitoare, singura în stare să ne salveze din dezordinea contemporană... Să încetăm deci a vedea lucrurile limpede, să distingem cauzele mai mult sau mai puțin complexe ale răului și să ascultăm de ordinele vreunui exaltat sincer sau demagog — inspirat prin intuiția supranaturală a drumului celui „drept” pentru omenire! Înțelegeți: ca și cum exaltarea unui halucinat, ar putea izbuti mai bine la liman și ar găsi mai ușor firul izbăvirii, decât sbuciumul rațiunii atâtor minți a se sacrifica științei și tehnicei! Ca și cum obscurantismul, pus chiar în slujba binelui, ar însemna altceva decât fanatism! Ca și cum spiritul de turmă al masselor ar conduce omenirea prin deslănțuirea instinctivă și mistică a patimilor și nu eroismul plin de jertfire a unor minți luminate și înflăcărâte de iubirea omenescului etern! Ca și cum făclia, sub obroc sau opaițul primitiv ar putea scormoni întunerecul mai rodnic decât reflectoarele cu înaltă tensiune ce-l sfășie, nimicindu-l! Ca și cum, în aceste clipe de turburare, în loc să stăruim cu toții spre o limpezire răbdătoare și reflectată, ar trebui să ne lăsăm sbuciumați de bunul plac al unui vizionar oarecare, dictator strașnic împotriva libertății gândului, nivelator cu sila al puterii de cugetare — șablon, impusă cu rația de o poliție ad-hoc organizată!...

[Să renegăm așadar, în cinstea lenei marilor conducători ai demagogiei contemporane, întreaga simfonie a sculpirilor de genialitate din istoria culturii umane! Să ne întoarcem la Evul Mediu și la inchizițiile de dragul nepuțincoșilor, vânturători interesați ai masselor! Să dărâmăm statuetele închinat Rațiunii de pe pedestalele lor mărețe, ridicate cu atâtea străduinți, de dragul elanului mistic al cântăreților neexprimabilului și a misticului vieții, pentru că — susțin acești ciocli ai intelectualismului, — istoria gândirii omenesti ar fi o simplă învălmășeală de ipoteze și de opinii problematice; iar adevărul nu ar avea nimic etern, ci ar fi supus vicisitudinilor clipei și locului, totdeauna, pretutindeni!...

Nu văd oare acești profeți ai dictaturii oportuniste și ai calapodării gândirii umane că aceasta ar însemna asvârlirea definitivă în haosul îndoielii și al nesiguranței?

Nu tăgăduim nici când necesitatea unei credințe comune și a unei discipline de gândire, atât de necesare spre a ne salva din criza morală de astăzi. Nu negăm, firește, marea importanță a credinței sugestionate și într-o mare măsură oarbă, pentru masse. Dar nu ne putem închipui restrângerea, cât de mică, a libertății de opinie și cugetare cel puțin pentru elita neamurilor, pentru floarea cugetătoare, în mijlocul buruienii vegetativ și pasiv. Refuzăm orice fel de adormire pragmatică a rațiunii critice, orice fel de relativizare a idealului logic — aspirație supremă a sufletului omenesc, orice fel de adormire dulceagă în încropirea călduță a apelor scepticismului, orice fel de gătuire a gândului sub ștreangurile intoleranței. Progresul omenirii nu se numără după călăii siluitori de conștiințe, ci după martirii arși de ei pe rugul convingerilor nestrămutate și argumentate prin suprema dovadă a sacrificiului propriu, până în cele din urmă clipe!

Și credem că toate încercările de dictatură — oricât de minunate pentru moment, — în iluzia mulțumirilor tre-

cătoare de o clipă, — se vor surpa repede, atunci când intoleranța lor va izbi prea mult împotriva eternului adevăr. Nici bolșevismul, nici fascismul, nici hitlerismul nu vor dăinui peste atentatul împotriva libertății de gândire desinteresată, după cum necazurile lui Hitler nu vor reuși să schimbe adevărul teoriei relativității — cât există — surghiunind pe Einstein; nici intoleranța Duceului nu va izbuti să înfrângă liberalismul surghiuniților italieni din Franța; tot așa precum afuriseniile papilor n'au putut opri pământul să se învârtă în jurul soarelui, când l'au condamnat pe Galilei, sau când l-au ars pe rug pe Giordano Bruno și i-au spulberat cenușa în cele patru vânturi!

Să binevoiască suplicii aceștia — cari cred totuși habotnic în vrăjile dictaturii și a intoleranței — să binevoiască a crede ceea ce este vădit pentru toată lumea: omenirea civilizată s'a descătușat din autoritatea intolerantă a superstițiilor și a constrângerii societăților primitive, prin prăbușiri de popoare și de civilizații, pentru triumful adevărului și al libertății. Ei bine, această săngeroasă cale a victoriei care înseamnă totala evoluție a istoriei omenirii, este, fiți siguri, ireversibilă!

Progresul umanității — atât cât este, e infim în fața noiamului de mizerie, dar e sigur — e marcat de aceste două stații, ce înseamnă început și sosire: intoleranță și autonomie. Sunt cele două stații evolutive, atât pentru personalitatea individuală, cât și pentru cea colectivă.

O răsturnare a lor înseamnă anarhia.

Și pentru păstrarea sau restituirea acestui drum al înțelepciunii se cuvine să lupte, fie și cu prețul vieții, orice om luminat.

Romul Demetrescu

Ciclul lui Pinteza Viteazul

Numele întreg al celui mai popular haiduc al Ardealului este Grigore Pinteza. S'a născut în satul Budești-Maramureș, dintr'o familie de nobili. Nobilitatea și-a dovedit-o el în fața comisiei județene din Maramureș, între anii 1763—1768. Pinteza a fost ajutorul împotriva Casei de Austria a răscoalei lui Francisc Rakoczy. Am aflat 3 motive de baladă în legătură cu Pinteza: Motivul care cuprinde trădarea și moartea lui Pinteza. Motivul luptei a doi haiduci pentru o femeie. Motivul încercării de a îndupleca pe o fată să-l urmeze; încercarea urmată probabil de uciderea fetei. Din aceste motive, cel de al doilea, cu toată, probabilitatea nu aparține ciclului Pinteza. Numele lui în această baladă, este o introducere forțată făcută într'o regiune unde el era foarte popular. Introduceri de nume locale în motive de balade, de basme (străine) se fac pretutindeni unde la un moment dat s'a ridicat un om, fie chiar bandit, care a izbit puternic imaginația poporului din acea regiune. Astfel se știe că toate basmele, legendele și baladele moldovene au ca erou pe Șefan cel Mare și „Sfânt”; cele din munții apuseni pe Avram Iancu, etc. Și nu e de mirat că, în Maramureș, unde Pinteza e atât de popular, s'a legat de dânsul, eroul local, un motiv de baladă, care în alte regiuni ardelenesti, neexistând această condiție a localizării, e legat de numele fie a celui de Stoian, fie de ungurescul Ianos sau de cel românesc, de Ghiță. Altfel motivul acesta e bulgar. Acțiunea din balada românească e identică cu cea din balada corespunzătoare bulgărească. La sârbi, motivul e în legătură cu Marcu Kralievici.

În cel de al treilea motiv, care se numește colecția lui Birlea (p. 32) singura în care se află „Ana Diacului”, Pinteza oprește în drum o fată pe care a sedus-o și-i spune să-l urmeze Fata refuzând, Pinteza îi spune că o omoară și fata îl roagă, s'o îngăduie până scrie carte la mamă-sa ca sa-i trimită „copârșeu”. Precum se vede și elementele componente ale acestei balade, ca întâlnirea fetei cu iubitul, cererea lui ca să fugă cu dânsul, refuzul ei și scrisoarea fetei după sicriu, sunt elemente comune la multe balade sociale. Nimic caracteristic în această baladă, nimic din ce ne-ar putea face să ne amintim de Pinteza

haiducul, și numai de Pinte. Probabil, și aici, ca și în motivul precedent, numele lui Pinte e o substituție făcută în dauna vr'unui erou de dramă femeiască, cum sunt atâția prin Maramureș. Motivul reprezentativ din ciclul lui Pinte este cel în care se tratează despre trădarea și moartea lui.

Cum eroul acestei balade a fost un român ardelean, haiducind pe pământul Ardealului și a fost cântat de Românii de aici, putem considera această baladă ca măsura posibilităților de realizare artistică a acestui popor român din Ardeal. Deaceia ne vom ocupa mai pe larg de această baladă și tratarea ei o vom împărți în două: 1. realizarea artistică propriu zisă, adică felul cum sunt înfățișați oamenii și împrejurările, cum sunt exteriorizate sentimentele etc., și 2. elementele străine introduse în baladă și puse în legătură cu Pinte și cu tovarășii lui.

La începutul baladei, după obișnuitul „frunză verde“, urmează versurile:

Când se imbracă codrii iară
A ieșit Pinte afară:
A lăsat cetăți și sate
Că sunt pline de răcate
Și s'a tras în codru verde
Unde traiul lin se pierde.

E primăvară, haiducul a ieșit la larg. Desigur și pentru „păcatele cetății“, dar mai ales pentru că în codru „traiul lin se pierde“. Traiul din codru l-a făcut deci pe Pinte să părăsească satul și orașul. E un fel de motivare a haiduciei lui Pinte, motivare comună a psihologiei tuturor indivizilor care poartă în sângele lor germenii pribegiei.

A lăsat cetăți și sate
Că sunt pline de păcate.

În aceste versuri se cuprinde concepția poporului nostru despre viața dela oraș și chiar și despre cea dela sate. La oraș se pierd copiii țăranilor, la oraș se fac marile fărâdelegi. De aici rezultă că cel care fuge de locașul fărâdelegilor e un om mai ales, decât ceilalți, chiar când iea calea codrului. Și în concepția poporului, așa și este. Haiducul răzună o nedreptate, o impilare. El este în sevicium unei idei nobile, pentru izbânda căreia sfâșie cu pumnalul țesătura șubredă a ordinii sociale și își pune viața în joc. Un astfel de om, sufletește, este o ființă superioară mulțimii, o ființă mai curată, mai aleasă. Astfel Pinte nu s'a făcut haiduc pentru că avea un suflet de ascet, cum ar părea în aparență, citind cele două versuri de mai sus, ci pentru că avea un suflet ales, crede poporul, un suflet de haiduc. (Cine știe dacă, concepția poporului nostru despre păcătoșenia dela orașe, nu e continuare a străvechei legende biblice despre Sodoma și Gomora). Urmează tabloul, haiducii în jurul focului:

Colo jos în codrul verde
Ce cumplit foc se mai vede

Lângă foc, căruia în alte variante i se vede numai zarea pe cer — ceea ce e și mai frumos — șade Pinte cu ortacii; frig berbeci și sfătuiesc. Pinte își amintește că s'au isprăvit plumbii și nici băutura nu e, deaceia întreabă, dacă e cineva printre dâșii care să meargă la Baia Mare și să aducă cele de lipsă. Cel mai mic, cu încă doi tovarăși, se oferă îndată, dacă Pinte îi va spune de ce moarte va muri. Pinte se încrede în tovarăși și le spune că va muri împușcat cu „trei fire de grâu sfânt“ și cu „un blumb micuț de argint“. În alte variante el va trebui să fie împușcat cu:

... trei cuie de potcoavă
Și cu trei de grâu roșu
Și cu trei de mazărită.

Tovarășii lui Pinte pleacă, ajung la Baia, sparg porțile și intră în cetate. Apoi după ce dau o raită pe la nobili, nu atât pentru cele de lipsă, cât pentru a-i face să tremure, se apucă de chef. Pandurii prind de veste, tăbăresc pe dâșii și-i leagă. Le spun apoi că-i vor elibera, dacă tradează secretul morții lui Pinte. Și tovarășii îl

trădează. În vremea asta haiducii în tabără cinează, vorbesc și apoi se culcă. Pinteza așipește și el și visează:

Parcă sabia cea nouă
I-se rupse tocma 'ndouă;
Parcă sabia cea veche
I-se rupse la ureche.

Cel dintâiu gând al căpitanului e pentru tovarășii plecați:

Fraților, fărtaților!
Dar reîntors-au soții iară?
Rău mă tem ca să nu piară.

Și în tăcerea nopții se aude glasul prevestitor de nenorociri al unui tovarăș muncit de aceleași gânduri:

Cine știe ce pățiră,
Iacă miezul nopții vine
Și din ei nu 'ntoarnă nime.

Nici o înflorire, nici o vorbă de prisos nu există în această impresionantă scenă haiducească. Pinteza își pregătește înfrigurat calul și pleacă pe urmele tovarășilor. Se apropie de zidurile cetății Baia-Mare și flueră haiducește. În locul tovarășilor, îi ies în cale pandurii, care-i spun:

Dă-te, Pinteza acu legat
Că de nu vei fi pușcat
Cu trei fire de grâu sfânt.

Pinteza vede că i-se apropie moartea dar' nu se predă. Ceeace îl doare mai mult decât gândul morții, este trădarea ortacilor. Totuși, cunoscând torturile la care erau supuși haiducii prinși, îi iartă:

De v'au spus ca să se scape
Doamne! atunci îi poți ierta.

O umbră de amară melancolie plutește între aceste șire. Sufletul haiducilor este dintr'o singură bucată, care se frânge, dar nu se îndoiește. Cât de larg cuprinzător, cât de uman ne apare, aici Pinteza. Înainte de a se începe lupta, Pinteza îi roagă pe adversari ca după moartea lui să spună la lume că s'a luptat până la sfârșit. El ține la demnitatea lui de haiduc și se cutremură numai la gândul că posteritatea ar fi putut afla că el n'a murit în luptă cu potera, ci s'a predat. Obiceiul ca eroii să țină discursuri înainte de se angaja într'o luptă din care știu că nu vor mai scăpa cu viață, este străvechi. Achile și Hector țin și ei discursuri în astfel de ocazii. Se începe lupta și armele lui Pinteza se rup, fără să le poată utiliza. Rănit de moarte, cade de pe calul care-l plânge. Înainte de a muri, spune tovarășilor să nu-și dea nicio dată sfatul nimănui; apoi îi roagă că, după ce va muri, să-i tundă părul și să-l pună în poartă la soare:

Să l pieptene fetele
În toate Duminecile
Și să-l sufle vânturile
Colea primăverile.

Trei ortaci, Gheorghe Sălăgeanu, Mitru Ardeleanul și Ioan Moldovan, îi îndeplinesc dorința

Luând pe rând elementele componente ale acestei balade, vom observa că ele nu sunt specifice ciclului Pinteza și că se află și în alte balade, și la alte popoare. Astfel: șederea haiducilor, seara, la foc e un motiv cântat aproape în toate baladele haiducești. Secretul morții cuiiva e iarăși cunoscut și de alte popoare; Achile și Sigfried își au fiecare secretul morții lor. Visul prevestitor de nenorociri deasemenea e un motiv universal. Astfel e visul fetei în cântecul grecesc; visul mamei lui Firud din Sahnameh (persan), care în noaptea de dinaintea morții lui Firud, a visat că un foc a mistuit cetatea și muntele pe care se aflau. Tot astfel e visul soției lui Caesar, din noaptea care a precedat asasinarea lui. Dorința haiducului ca să-i taie părul și să fie așezat în bătaia soarelui și a vântului, ne aduce aminte de dorința ciobanilor din baladele păstorești. Calul care își plânge stăpânul se află și în poezia populară a Sârbilor. Indiferent de amestecul de motive străine care, la urmă, se află în baladele populare ale tuturor neamurilor, balada românească are o acțiune impresionantă, clădită pe un fond de viață ardelenască și, în ce privește forma, e din cele mai fericite.

Pavel Dan

Pan

Naiul era plin de mușchi și de țărână;
 Buzele lui Pan nu mai știau să cânte.
 Iedere-i crescuseră, cătuși pe mână
 Și-i înlănțuiseră picioare frânte.

Peste umeri toamna-l dăruise, greu, cu struguri
 Albi; strugurii erau pletele lui Pan.
 Un măceș îi mai aprinse muguri
 Roșii ca mătânii coapte, de mărgean.

Pan stătea cu fruntea grea în lut.
 I se 'ngemâneau din ochi izvoare;
 Nimfele își alintau în ele coapsele. Tăcut,
 Pan le asculta: credea că-s căprioare.

Și cătușele de iederă cântau foșnit.
 Iezii tresăreau cu nări înfiorate,
 Tropoteau mărunț pe trupul lui blănit,
 Fiindcă Pan și-amestecase trupul cu țărâna.
 Seara, caprele veneau cu uger greu de lapte.
 Pan își adâncea, căuș albastru, mâna
 Și-și vărsa pe buzele prea coapte
 Laptele din care iezii au supt.
 Stelele creșteau în șipotele lui
 Flori de nufăr; cântec de lumină rupt.
 Pentru Pan cel singur, cerului.

Naiul era plin de mușchi și de țărână.
 Nici pădurile nu mai știau să cânte.
 Ochii zeului se adânceau, fântână,
 Și din ei porneau izvoare frânte —

Să învețe oamenii să cânte.

Yvonne Rossignon

Revenire

Pe gene lungi oprîți de însetări
 Ning fulgii albi ai revenirii tale
 Desprînși din boltă primei rechemări Library Cluj
 Și primului sărut eșit în cale.

Și ning mereu pe gene și pe gând
 Trecutelor iubiri ca o uitare
 În viața care s'a oprit pe-un rând
 C'un plâns adânc din revenirea mare.

C. I. Anderco

Apus

Pe sub salcâmul înflorit
 Speranțe dulci m'au legănat
 De-acuma cred că e păcat
 Nici una nu s'a împlinit.

Pomii s'au scuturat de floare
 Și visurile s'au tot dus,
 După un întunecat apus
 Aștept un răsărit de soare.

Lyda Carmy

Da capo

Mi-a răsărit ca floarea unui vis
 Făptura ei de viță pământească
 Și-a prins iubirea iarăși să scâncească
 Și 'n inimă răni vechi s'au redeschis.

Se vor desprinde cântece gingașe
 Ca stele căzătoare de pe cer,
 Ci sufletul va rămânea stingher
 Și dorurile vor tânji în fașe.

Biet suflete, același încă ești
 Cuibar de vise și de suferință.
 Cin' te-a făcut cu sine de-o ființă,
 Să crezi mereu în fleacuri și povești?

M. Beniuc

Esențe totalitare

Odată cu coborîrea în sufletul lucrurilor, perspectiva totalității se deschide. Această perspectivă e cu totul deosebită de perspectiva istorică. Pentru cea din urmă, distanțarea în timp este absolut necesară, cea dintâi se deschide brusc, vertical, în inima realității. Cea istorică fragmentează, înalță ziduri despărțitoare, cea totalitară simultanizează și unifică. Esențele istorice se grupează, se suprapun sau se juxtapun, esențele totalitare cresc, se formează (gândiți-vă la „forma” și „formosus”), se relevează. Pentru prinderea simultană a esențelor istorice, ai avea nevoie de multipla claviatură vizuală a insectelor, în timp ce esența totalitară se desvăluie unei singure priviri de adâncimi. Aceasta nu înseamnă că ajungem la deschizătura sintetizatoare în inima lucrurilor printr’o atitudine pasivă de așteptare. Dimpotrivă. Eforturile sunt considerabile și consumatoare până la simbol. O singură vibrație din acest efort condensează atâta intensitate și tensiune încât momentul suprem devine eternitate. O eternitate însă temporală. Nu e vorba de trândăvie și comoditate de gând. Dimpotrivă, încordarea egalează paroxismul, iar străfulgerarea momentană, prin care se iluminează esența, este urmarea firească a unei creșteri concentrice, de lungă durată. Truda creșterii este compensată pe deplin de bucuria desvăluirii finale. Revelația esențelor totalitare, deși sunt eflorescențele unor îndelungate procese de elaborare, au mult din naivitatea și mirarea copiilor cari se pomenesc înflorind. Și tot atât de mult din inconștienta formatoare a vegetalelor. În acest moment suprem, unitatea s’a desăvârșit, mijlocul s’a preschimbat în scop, iar scopul a devenit o esență totalitară, o formă. Drumul până aici, și de aici înainte, este foarte greu. Odată prinsă, esența totalitară trebuie hrănită cu seve nouă, transmise prin tulpinile evoluțiilor anterioare. Numai printr’un proces de alimentație continuă, de trăire intensă și ascendentă, trecerea dintr’o formă a devenirii în altă formă este posibilă, preludiind largul drum al trecerii din neființă în ființă, din curgere în formă.

Articulațiile interioare ale afirmațiilor de mai sus se reliefează și mai mult, privind mai de aproape procesul dialectic, imanent acestui fel de a vedea (nu zic a concepe) realitatea. Esența totalitară nu este decât finalul acestui proces dialectic. Însă, un final simfonic. Într’un alt eseu vom desvolta atitudinea simfonică în fața vieții; o-pusă atitudinii melodice.

Schematic prezentat, procesul dialectic are trei termeni, ale cărui determinații se multiplică cu cât trecem de la termenul inițial spre cel final, care este cel mai concret și cel mai cuprinzător. Înțelegem acum de ce esența totalitară este finalul simfonic al procesului dialectic. Cu alte cuvinte, subînțelegând cei doi termeni precedenți, esența totalitară este termenul al treilea, care menține, în mod suspendat însă, ceilalți doi termeni. Termenul al treilea, punând în paranteză pe cei doi anteriori, se relevă mai concret și poliform. Această poliformitate, vie și colorată, îi împrumută caracterul simfonic.

Esența totalitară poate fi realitatea totală sau numai un aspect al acestei realități. Faptul acesta nu știrbește întru nimic caracterul ei pluriform și integral. Dimpotrivă, îl conturează tot cu atâta pregnanță. Suntem aici într’un caz analog monadei leibnitziene, care, în momentul suprem al tensiunii sale, oglindește în sine întreg universul. Aici, prin urmare, în partea de metodă, totul se reduce la atitudinea subiectului. Ceeace este esențial pentru noi, faptul că pe această cale prindem sensul intim al realității, care este unitate formatoare (Vezi „Tragism autohton”, Abecedar, No. 19.-20.)

Această unitate formatoare poate fi privită din unghiul cosmic sau din unghiul parțial. Dacă ne imaginăm realitatea ca o mare creștere de cercuri concentrice, esența totalitară care ne interesează pe noi, forma estetică, încărcată de conținut prin determinațiile sugerate mainainte,

este numai un cerc. Lucrul esențial e ca din multiplicarea cercurilor să poți desprinde, fără să stingherești și să denaturezi restul, într'un fel sau altul, cercul care ți-a ancorat privirile. Pentru aceasta, dialectica și reducțiunea fenomenologică le socot indispensabile. Aceste două metode, prin care vezi mai mult decât concepi, care te duc mai repede la viziuni și intuiții decât la abstracțiuni și concepte, se pot utiliza explicit sau în mod tacit, împingând construcțiile dincolo de ele, însă presupunându-le și prepunându-le în fiecare moment.

Numai pe acest drum, bătătorit cu ardoarea și consecvența omului religios, ajungem la revelația esențelor totalitare. Și prin ele, coborim în sensul intim al lucrurilor. În această direcție, fiecare pas înainte lărgeste și determină orizontul, luminează și conturează, dându-i culoare și adâncime: perspectivă.

Grigore Popa

Veac

Scârnave gârle, doldora de stârvuri,
vâscoase curg sub stingeri de cocori.
Molizi cu viermi întind spânzurători
și putred e luceafărul pe vârfuri.

Vremea spoi cu humă și pelagră
aurul zilei, seara cu mierloi.
Și peste lauri de tămâie neagră
anii cărară mâzgă și gunoi.

Pe cel mai fraged umăr de fecioară
sărutul vânător a lăsat bureți
și unde șoldul legăna vioară,
pecingine amară de tristeți!

E vinul must de bozii și cucută.
Cometele s'au sfărâmat în cer.
Cântecul serii — pasăre de fier
nu mai coboară n nici-o alăută.

Și curge becu Central de blesteme library Cluj
pe care vulturi nu se mai aprind.
Drum cu pucioasă fumegă, duhnind,
peste morminte de cununi și steme.

Ci o grădină doarme, 'nzăpezită
în geruri de opale, lângă drum.
Și n ea rămân de vis și stalactită,
cu pași de ghiță și cu mâini de fum.

Radu Gyr

Făt-frumos

Când Făt-frumos se trezi din somnul în care-l cuitropise Vrăjitorul, se freacă la ochi, apoi își pipăi, reflex, paloșul prins de șoldul stâng. Numai după acest gest automat, aruncă o privire împrejur. Era aceeași pădure în care omorise balaurul, scăpase dela moarte fata de împărat și întâlnise Vrăjitorul. Dar nu mai era decât el și pădurea, ceialaltă, se vede, plecaseră. Nici calul năzdrăvan nu păștea pe aproape, cum îi era năravul, când Făt-frumos durmea. Scoase din sân cele trei fire de păr dăruite de sfânta Vineri, le suflă în vânt, șoptind vraja necesară, dar așteptării lui calul năzdrăvan nu răspunse. Pe semne l-a vrăjit și pe el Vrăjitorul, și-a zis Făt-frumos. Mai stete câțva timp pe gânduri, întins pe spate, apoi plecă la drum, cu intenția să-și reia dela capăt cariera de izbânzi. A pornit pe drumuri de piatră și cu urme de automobil, lui necunoscute. Nu peste mult a ajuns la o apă; peste apă era un pod, păzit de doi lei groaznici la vedere. Făt-frumos își smulse paloșul din teacă și se repezi la fiarele înfiorătoare. Dar ele, în loc să sforăie oribil și să sară asupra-i, stătură liniștite, de aramă, în fața lui. Numai dintr'o căsulie de lângă pod eși vameșul, cu pungă în loc de spadă la șold, cerându-i bani pentru un bilet cu care să poată trece vama. Făt-frumos i-a dat un galben și-a trecut. În fața lui creștea orașul mare, cu turle

și coșuri de fum. A rătăcit pe străzile pline de praf, oameni și larmă. Nimeni nu-l cunoștea, nici el nu cunoștea pe nimeni. Șoferii îl injurau, când nu trecea destul de repede strada. Lui Făt-frumos i s'a făcut, în orașul mare, dor de pădurea cu bălauri și zâne. În mijlocul orașului, a găsit pădurea. Și fântâna blestemată, cu bălaurul, a găsit-o. Dar bălaurul vărsa apă, nu foc pe nări și pe gură. Și era de aramă și nu s'a clintit la apropierea viteazului temut. Făt-frumos s'a așezat pe colacul fântânii și a plâns cu fruntea în pumni. O pereche îndrăgostită se iubea pe-o bancă, alături, fără să-l vadă. Făt-frumos a plâns multă vreme. Într'un târziu l-a luat cineva de mână. A tresărit. În fața lui, o servitoare căreia i se făcuse milă de frumusețea lui. — Cine ești tu, a întrebat Făt-frumos cu ochii plânși. — Eu sunt Ileana, a zâmbit, rumenă, ea. Eu, Făt-frumos, răspunse el zâmbetului fetei. Ileana a râs de gluma frumosului flăcău. În noaptea aceea a dormit Făt-frumos la Ileana. M. Beniuc

Vis

*De-avane șoapte auzul mi-e tot greu :
Visez la tine, cântec, tot mereu.*

*Sârguitor, urechea mi-aplec ca să desbin
Invălmășeala surdă-a șoptirilor ce vin.*

*Invăluit în coaje, ca fructul, năzăr eu,
Că ești pornit de mult, și naintezi mereu.*

*Dar toate nu vor fi, eu năzuiesc, târziu :
Auzul pentru-atunci, se poate să-l mai știu.*

Costin Făget.

„Transilvanism“

Prin filieră saxonă, se cheamă „colaborare culturală“. Sașii ardeleni sunt circumspecți și manjerați. Pentru dâșii „e un adevăr devenit banal, că prin crearea României Mari, nu s'au unit numai regiuni cu tradiții istorice deosebite, dar că și cercuri culturale, de structură eterogenă, întretaie acest teritoriu...“ Și, în continuarea problemei pe acest plan, ei fac următoarea propunere nebuloasă, deocamdată : „pornind dela recunoașterea pesimistă că politica este incapabilă să perceapă sinteza vie și armonia, spirituală a diferitelor calități ale acestei țări, ... să se încerce a scoate în evidență și a face cunoscut reciproc particularitățile diferitelor regiuni și popoare“ (Zillich, în „Gândirea“, anul XI, No. 9).

În vocabularul panmaghiar, „transilvanismul“ este un cuvânt nou. Înainte de războiu această noțiune nu numai că nu se discuta, dar s'a găsit, pe vremuri, un ministru de instrucțiune, care a impus școalelor prin ordin confidențial ca numirea de Transilvania (Erdély) să fie înlocuită prin aceea de „Platoul sud-est“. Preocuparea de a căuta trăsăturile unui portret moral al Ardealului înțeles ca regiune cu un suflet aparte, a lipsit cu desăvârșire din sociografia literară a Ungariei de ieri. Transilvanismul a fost ridicat la suprafață în momentul, în care Ardealul și-a întors fața spre București“ (Chinez, Aspecte din literatura maghiară ardeleană).

Noi, Români, în discuțiile literare și politice, întotdeauna i-am zis „ardelenism“ sau „regionalism“. Cuvântul „transilvanism“, deși cu mai multă savoare de latinătate, scormonitor de îndreptățite orgolii românești dincoace de Carpați, e o numire, care nu ne-a prea entuziasmat niciodată. Pentru Români e mai dulce cealaltă.

Noțiunea a fost scoasă la suprafață și s'a încercat să i se dea o cât mai mare valoare de circulație de către elementul minoritar din Ardeal. Întrebuințarea i-a fost forțată, cu multă abilitate, mai întâiu în câmpul pur literar. Substratul îi era de cea mai nealterată esență politică. Cu acest subgând stărue și urmărește mereu. Și, cu

credulitatea lor, mulți publiciști români hipergeneroși, ar fi perseverat în alunecarea spre capcana abil întinsă, dacă d-l Albert Zathureczki (în *Nouvelle Revue de Hongrie*, „La jeunesse hongroise de Transsylvanie”) n'ar fi avut imprudența să se grăbească cu un bilanț al transilvanismului, demascând, involuntar, subînțeleșurile urmărite de Maghiari. Trezirea la realitatea ciudată a fost destul de penibilă pentru toți publiciștii români, cari, înainte, îmbrățișau cu simpatie discuția unui transilvanism cultural-literar. (Ne referim la ampla polemico-literară din „Patria”, „Curentul”, „Calendarul”).

O circumscriere a termenului din problema dată se impune. A fost discutat pe larg. Românii înțelegeau un regionalism literar, un specific etnic, acea floră particulară unei părți de lume, bucată veritabilă de viață, care nu poate fi înăbușită, care merită și trebuie să fie eternizată în artă. Minoritarii și-au avut socotelile lor politice. Mai apropiată era idea unui stat tampon.

Vrem să vorbim lămurit: nu ne interesează sensul termenului în ordinea politică. Urmărim numai sensul ce-l poate avea în planul literar.

Există un transilvanism, un ardelenism, un particularism artistic? Aceasta e problema!

Ce este Ardealul? Un pământ stăpânit de o mare de țărani români. Printre ei, înfipte câteva burguri medievale, locuite de sași, și câteva insule de Maghiari colonizate prin veacuri pentru calcule politico-economice. Care-i scriitorul ungar sau saxon, cu răsuneț în artă și literatură, prin exprimarea sufletului specific al pământului și poporului său, cu domiciliul în Ardeal? Nici unul! Nu s'a născut încă.

Nota scriitorilor unguri ardeleni e acelaș tipet caracteristic între plâns și răs, între dans și suspin, notă generală a neamului turanic, neadaptat mediului, suflet strivit de-un mileniu între europenism și asiaticism. Nici măcar suferința postbelică nu e ceva specific unguresc-ardelenesc. Acelaș plâns îl întâlnim și la Maghiarii din Cehoslovacia, ca și la cei de pe Pustă sau dela Budapesta. E o suferință panmaghiară.

Sașii noștri, fără a li se contesta opere și artiști de valoare, se complac în amintiri și apologii ale unor privilegii, cu rădăcini în evul mediu, pe care le-ar vrea prelungite. Preocupările lor predilecte în artă, de altfel, sunt sporturile, turismul, asociațiile, teutonismul. Nimic particular, nimic siebenburgist.

În schimb, cum se prezintă Românii? O masă compactă de oameni ai pământului, ai munților și ai văilor, ai vremurilor bune și rele, ai vânturilor și ai ploilor de totdeauna. Și ca să nu ne referim la prea multe nume, vom aminti numai pe Slavici, Coșbuc, Goga și Agârbiceanu. Artă acestor scriitori nu este un moft al unor burghezi plictisiți de confortul vieții urbane. Scrisul lor e un bloc de viață autentică a lumii ardelenesti. E clocotul de viață vulcanică a unei realități umane, care își caută respirația și trăirea prin veacuri. O nuvelă de Slavici te transpune în toată mândria etnică, grea de pitoresc, a țăranilor români ardeleni, din părțile Aradului și ale întregului Banat. Din poemele lui Coșbuc simți toată frumusețea de ideal, ce ar putea deveni acest popor, și nu altul. În stihurile lui Goga adie fumul de tămâie al bisericuțelor de lemn din Ardeal, iar în schițele și povestirile lui Agârbiceanu este condensată toată amara suferință specific umană, din realitatea satelor ardelenesti. În scrisul acestora e, în adevăr un transilvanism viu, necăutat, necomandat. Din cărțile lor, în orice moment, în orice parte de lume, ai putea reconstrui viața autentică, marea și singura realitate, care contează în geografia acestui colț de pământ românesc.

Din întreg scrisul literațiilor minoritari e imposibil să nimeresti ceva viu, veritabil, ce să răspundă la viața și lumea Ardealului. Nu pentru că n'ar fi artiști tot atât de mari ca scriitorii români, dar în scrisul lor nu te izbește freamătul unei mulțimi, suport sentimental la spa-

tele scriitorului. Aceasta din motivul firesc, că minoritarii n'au o astfel de mulțime a satului și a pământului. Ori, cel puțin, micul lor sgomot se pierde, dispăre în freamătul și galopul clocotitor de viață al Românilor.

Astfel atăcată chestiunea, sincer, curajos și pe față, ea se rezolvă dela sine. Există un transilvanism în literatură și artă, specific unguresc, specific saxon? Există un transilvanism, sinteză a celor trei culturi, a celor trei popoare conlocuitoare? Nu există!

Maghiarii ardeleni, în toate aspectele lor, n'au putut produce aici ceva diferențiat de cultura general maghiară. O recunosc ei înșiși. (Vezi: Spectator, și reacțiunea Adysților din „Brassoï Lapok“).

Sășii rupți de veacuri de massa germană, și aruncați la traiu izolat, prin granițe geografice respectabile, duc o viață alimentată mereu și direct din marea cultură teutonă.

În cultură, în limbă și în obiceiuri, nici Românii ardeleni nū se prezintă cu ceva deosebit, cu ceva diferențiat de marea masă românească, cu care formează un singur trup, cu ale cărei idealuri și-au identificat sufletul, de veacuri.

În domeniul creațiilor literare însă scriitorilor români le-a succes să desprindă ceva distinct din marea realitate a acestui ținut. Sășii și Maghiarii conlocuitori nu cunosc și nu înțeleg specificul fără egal al acestor artiști. Când vor ajunge să-l cunoască, eliberați de orice prejudecții, vor fi de acord cu noi, că în Ardeal există numai transilvanismul literar românesc.

Teodor Murășanu

Din Ady

Sunt rană de foc

Sunt rană înfocată, usturătoare, ard,
Mă chinue lumina și mă chinue roua,
Pe tine te vreau, pentru tine am venit,
Vreau chinul tău, pe tine te vreau, Cluj

Flacăra-ți ardă, incandescentă, albă,
Mă dor sărutările, mă dor dorințele,
Tu îmi ești suferința și iadul,
După tine 'nsetez, după tine 'nsetez.

Dorința m'a sfâșiat, sărutarea m'a sângerat,
Sunt rană de foc, flămând de chin nou,
Dă-mi suferință mie flămândului,
Sunt rană, sărută-mă, arde-mă, arde-mă.

Poetul

Era un flăcău cu ochi mari, neam de Kund
Chinuit de-al dorințelor nestins furnicar,
Păzia și el ciurda, umblând vagabund
Peste înfloritul Hârtibaciu maghiar.

În amurguri și 'n zile cu Fata Morgană
De-atâtea ori și-a simțit ființa 'ncendiată,
Dar de i se ivea vreo floare în inima-i sărmană
Venia flămânda ciurdă și i-o păștea îndată.

Îi trecură ades prin minte simțiri vrăjitoare
Despre vin, despre femei și despre moarte,
În lumea asta largă și clocotitoare
Un sfânt cântăreț devenia, în oricare parte.

Dar aici, printre ortacii tâmpiți, fără treabă,
Și ciurda, în trunte, cu tauri de prăsilă,
Își îngropa în suflet cântările de grabă
Și 'ncepea să 'njure sau să fluere a silă...

Suflet priponit

Îmi legară de pripon sufletul

Fiindcă prea se avântase 'n neastâmpăr de mânji
Și fiindcă 'nzadar l-am alungat, l-am fugărit
Și l-am flagelat cu aspre plesne și gânji...

... Dacă vedeți pe larga Pustă Ungurească
Un însângerat, alb de spume, priponit armăsar
O, tăieți-i frânghia cu care-i legat de pripon
Acela-i un suflet, un biet suflet maghiar!

Să nu mă vedeți

Nu vreau nimic din podoabele voastre,
Nici laur, nici jerbi strălucitoare,
Nu vreau scufia cu clopoșele,
Și nu vreau hlamidă 'n vergi strigătoare.

Eu sunt stăpânul unei țări nevăzute,
Nevăzutu-i tron mie-mi trăește,
Până când nu-l vedeți și nu-i dați podoabe,
Atâta doar numai strălucește!

(Din „Uj Versek” Poezii nouă)

Silviu Bardeș

Carnet

Octombrie a deschis generoase, porțile de fildeș ale revistei „La Nouvelle Revue Française” poezilor francezi de toate vârstele, mulți eclipsați de proza meschină a vieții, dela primele neliniști poetice. Dar în clipele de răgaz, când uneltele de lucru părăsite, sufletul acestor vișători trecea adieri pe strunele de liră, cu desinvoltura unei svâcniri de cicoare în razele soarelui, decepțiile și dorințele rumegate în tăcere s'au preschimbat în poeme, cu acorduri de sunete și nuanțe. Flori, prin care și-au iluminat obscuritatea solitudinii, presate în pături de uitare, mesagiile lor poetice, readuc un parfum strein de gustul zilei, dar revelator. Ruptă parcă din liricele mărturisiri ce o însoțesc, poezia lor este o confidentă înviorătoare, o stare de grație care înlătură perdelele de ceață de pe aspectele vieții. Prin ea, — mărturisesc acești poeți — se cunoaște adevărul cald, cealaltă față ascunsă de aparențele triste. Ei cred într'o lume minunată, amestecată cu cea tangibilă, pe care poezia, fără s'o desvâlue total, o sesizează, fixând un moment din imponderabilul fugitiv. Se atașează de poezie pentru muzica ei revelatoare a misterului din noi înșine. Vibrația consolatoare a sunetelor din lanțul înflorit de versuri insinuiază esența de parfum nostalgic după splendorile paradisului pierdut. Participăm la crezul poezilor francezi că viitorul poeziei este expresiunea fluidă a misterului care leagă omenescul de necunoscut.

George Boldea

La nouvelle Revue Française, din Octomvrie, 1933, aduce multă prospețime, sensibilitate și diversitate de preocupări, toate la înălțimea artei. Așa numitul „Tablou al poeziei” — o adevărată antologie — atât prin creații cât și prin mărturisirile spontane ale autorilor, alcătuit din inspirațiile trimise din cele patru puncte cardinale, de femei și bărbați, de muncitori și copii, de croitori și cultivatori, este o inovație încărcată de gând și făgăduinți. Toate acestea sunt cu atât mai revelatoare, cu cât vin dela oameni cari mulțumesc lui Dumnezeu că totul în ei e poezie. „Mais se remercie pourtout le Bon Dieu qui a voulu que tout en moi soit poésie, je ne vois que le beau et le bon, je laisse de côté tout le reste” (Hélène Reignier). Intre poemele publicate, prin fizionomie și vervă originală, se singularizează „Econte, Noémie”... a lui André Druelle, pentru care poezia este o formă a nostal-

giei omului după Dumnezeu, și „Chant du Suicidé” a lui Faust Casado, tipograf la Lyon, care după propriile lui cuvinte, prepară o vastă serie civilă: Multimile imperiale (după război, triumful industriei, proletariat, urbanism, femea în 193... , etc. Impreunând exuberanța vitală a lui Walt Whitman cu temeritatea virilă a lui André Suarès, freneticul tipograf de la Lyon și-a creat forma de expresie dincolo de ele, în problematica contradictorie și paradoxală a timpului nostru.

Sunt cercetători ai universului mare și cercetători ai universului mic. Între cei din urmă, dl Gh. Bogdan-Duică e pe primul plan. Pasiunea pe care Dsa o pune în cercetările și studiile de istorie și istoriografie literară, departe de a întuneca linia dreaptă și viguroasă a obiectivității, îi dă avânt și lumină. Întâlnești, uneori, în scrisul Dlui Gh. Bogdan-Duică fâșniri puternice de lirism masiv, care aprinde gândul, dă pîteni și înviorează. Aceasta se întâmplă și mai des în convorbirile și în cursurile d-sale. Robustețea spirituală a acestui sexagenar cruciat al adevărului se verifică încă odată în monografia consacrată lui Ion Barac. — un model de felul cum trebuie să se lucreze în domeniul istoriei literare. Seria monografiilor despre Simion Bărnuțiu, Gheorghe Lazăr, Poezii Munteni, se completează cu strașnica replică, Ion Barac. (Vezi prefața). Toate acestea nu sunt decât vestitorii monumentalei opere a Dlui Gh. Bogdan-Duică: „Istoria Literaturii Române Ardelene”, căreia i s'a dedicat de mai mulți ani.

Grigore Popa

Spiritul omenesc, în efortul lui cognitiv, a făcut să apară, în decursul veacurilor, concepții variate despre lume și viață, sisteme filosofice ingenioase, comprehensive și compacte în cari, ca într'o haină, se îmbracă și tâlcuiește întreaga existență, cu formele ei multiple de manifestare. Numărul lor este mare și în continuă creștere. Demonul curiozității și cercetării însă din sufletul uman nu este satisfăcut decât parțial, uneori de loc, cu explicațiile date până acum enigmelor ce populează realitatea. Consideră sistemele filosofice viziuni mai mult sau mai puțin complete asupra existenței, în cadrele cărora s'a spus ceva dar nu ultimul cuvânt. În setea de noutate și explicare, inteligența omenească aleargă după noi formule spirituale. Ca stânci de granit, ridicate de spiritul omenesc, sistemele filosofice se prezintă ca realități de netăgăduit. Trebuie acceptate și studiate. De aceea, cine vrea să se inițieze în tainele gândirii omenești și să prindă sensul de veacuri al tragismului vieții intelectuale umane, are nevoie de o călăuză ca orice călător pelerin pe străzile unui oraș mare sau excursionist printr'o pădure seculară. Istoria filosofiei este o primă călăuză în tainele filosofiei. În cadrele ei, problema se rezolvă simplă: sistemele sunt studiate în mod cronologic, după cum au apărut gânditorii în timp, cu eventualele legături și influențe dintre sisteme. Introducerea în filosofie este o altă călăuză. E o lucrare de inițiere în tainele gândirii filosofice, făcută pentru începători. În fond, introducerea în filosofie, este o istorie a filosofiei — uneori o cercetare critică și obiectivă, alteori făcută după un punct de vedere drag autorului — văzută însă după școli, curente și probleme. Mai nou își face loc, în filosofie, un nou fel de a judeca sistemele de gândire. Se militează, pentru ideea ca sistemele de gândire să fie considerate fenomene asemenea fenomenelor din alte științe și studiate, obiectiv și critic, în afară de categoriile spațiu și timp. Se vorbește tot de o interpretare a filosofiei ca o disciplină filosofică aparte, de o fenomenologie a sistemelor, care nu este decât un studiu în spirit filosofic al sistemelor de gândire. „Filosofia interpretării filosofiei are un punct capital de plecare, pe care l-am putea egala cu o viziune: sistemele filosofice nu trebuie privite ca desfășurări în timp, ci rațional și intuitiv, vertical și cu un ochi tectonic. Sistemele filosofice trebuie înțelese ca existențe ideale și esențiale, având un caracter etern și divin. Interpreta-

rea filosofiei se face pe un plan supra-temporal, căci sistemele filosofice trebuiesc privite ontic, adică în esențialitatea lor. Interpretarea filosofiei, întreprinsă din aceste puncte de vedere, poate fi socotită știință și disciplină de valoare". (M. Nestor, *România literară* 20—26 Aug. 1933). În sensul acesta lucrează la noi dl I. Brucăr. Dsa se situează pe planuri de gândire proprii fiecărui filosof și elimină din sisteme factorii timp, persoană și viață, privind sistemele filosofice în esențialitatea lor numai, ca existențe ideale, făcând să apară mai evidentă și mai legitimă conturarea conceputului de filosofie a interpretării filosofiei. Idee originală și destul de fecundă. *Ion Covrig-Nonea*

Intellectualul de largă pătrundere a spiritualității umane contemporare, Petru Comarnescu, într'unul din numerele „Rampei”, prezintă pe singuratecul visător bucureștean, Grigori M. Sturdza. Ca suflet și simțire: un aristocrat iubind frumusețea visului, siguranțata vieții sociale, farmecul cronicilor. Izolat jumătate de an la moșia sa Boureni, restul în mijlocul câtorva spirite alese și pasionate de artă și finețe la ... Paris și București. Ca fizic: înalt, subțirețec, privind cu ochii mai mult către sine. Are ceva de ogar rusesc și de om pe care sgomotul și lumea îl amețesc, îi dau dureri de cap. Lucrează mult, scrie eseuri și observații despre tot ceea ce citește, și făurește mereu romane, pe care le scrie încet, cu preț scump și dureros al realităților sale interioare. Romanul său apărut acest an, „Pygmalion”, e din categoria acestor lucruri. E o scriere de mare valoare, dar puțin cunoscută. Povestea unui scriitor care își face din femeia Thalia, idealul său pur, așa cum miticul Pygmalion a zămislit pe Galathea. E o carte de inedite viziuni interioare, de sfășiere lăunțică, fără acțiune multă, fără personajii inutile și fără peisagii de umplură.

În „Les Nouvelles Littéraire” dela 2 Sept. a. c., neodihnitul nostru compatriot, Panait Istrati, adresează, lui Romain Rolland, o sguuitoare misivă deschisă, care, prin vehemența și subtilitatea sa, iese cu totul din comun. O dramatică spovedanie a idealului de artist și de om, în fraze cu sâsâiri de șerpi și explozii de dinamită. Motivul dezlănțuirii acestei scrisori pleacă din o serie de atacuri injurioase, apărute sistematic în chiar organul personal al lui Rolland, „Humanité”, împotriva scriitorului nostru, după reîntoarcerea lui din Rusia și curajoasa demascare a raiului bolșevic. Istrati amintește lui Romain Rolland, că-i este creatura. Dela dânsul și-a sorbit idealul de artă și viață, pe care n'a înțeles să le tradeze niciun moment. Astăzi din același loc, unde odată i s'a dat viață și intrare în templul frumuseții, al umanității și al universalității, i se urmărește, pas de pas, asasinarea. Conșternat și acoperit de calomnii, așteaptă zadarnic un cuvânt de apărare, un gest de ocrotire din partea aceluia care i-a fost maestru și educator. Roagă pe Romain Rolland, dacă mai slujește focului sacru în care l-a inițiat, să rupă tăcerea cu orice riscuri... Un episod din tragicul destin al acestui suflet însetat după paradisul imaginar al umanității...

Personalitatea lui ilarie Chendi nu poartă nimic enigmatic. Se conturează singură și imediat, din numeroasele scrieri rămase. Ni se îmbie clară și rezolută. A fost un critic de o rară impetuoșitate, fără tranșă și fără reticențe, temut și admirat, dușmănit și adulat. Cu scrisul greu de pasiune și francheță a ilustrat coloanele tuturor periodicelor de elită. Ca un Cerber, ochii lui de veghe n'au lăsat să se strecoare nimic imund în templul imaculat al artei. I s'a dat epitetul de iezuit, pentru ascuțitul lui spirit de observație și pentru dârza lui intransigență în materie de principii. Convingerile critice, profesate cu înverșunare o viață întreagă, și le-a sorbit din Maiorescu și Eminescu, adaptându-le cauzei și actualității vremii sale. Asprele și necruțătoarele sale sentințe literare s'au îndreptat împotriva literaturii de import, fără rezonanță în realitatea vieții remânești. Subiectele și formele

streine, ca nimeni altul, le-a prezentat în lumina unui ridicol usturător. Le considera întufosări de alge, mișunări de reptile și molușce încolăcite pe trupul viguros și tânăr al realizărilor artistice românești. Le-a atăcat neconținut, încolțindu-le pas de pas, arzându-le cu fierul-roșu al cuvântului sterilizator sau cu săgețile sigure ale ironiei. Idealul de artă îl vedea întrupându-se în sămănătorismul lui Coșbuc, Goga, Iosif, Sadoveanu, Agârbiceanu. Operele acestora le-a comentat neîncetat, analizându-le cu dragoste și entuziasm, apărându-le cu fanatism religios. Crezul său critic, în neodihnită hărțuială, clocotește, mai ales, de aceste două preocupări, mereu în opoziție: urâțenia imitațiunilor literare și frumusețea creațiunilor artistice autohtone. A fost unicul critic de anvergură, produs al Ardealului. Ascensiunea și-o datorește talentului și culturii temeinice. A scris cu nervi și cu sânge. Această realitate vie și astăzi mai pulsează în scrisul său. Analizele lui subtile, asfixiantele-i desfășurări de moravuri scriitoricești de acum două decenii, își păstrează încă prospețimea și savoarea. Stilul său pasionat și colțos ar face onoare publicisticii din zilele noastre. În prețioasele-i impresii critice, spune, undeva, că operele scriitorilor sunt lespezi de piatră pe care se vor clădi edificii viitoare. Acest rol, pe care intuitiv și l-a vrut și pentru sine, nu i se va putea contesta niciodată. Opera lui s'a măsurat voinicește cu cel mai grozav balaur al oamenilor și al scriitorilor: cu timpul. De două decenii lui Chendi i-a încremenit condeiul în călimară, dar colbul morții nu s'a așternut peste paginile lui. Aceasta înseamnă că și-a asigurat un loc definitiv în templul, pentru care s'a sacrificat. Noi îi evocăm cu pietate memoria.

Publicațiunile marilor metropole și areopaguri occidentale ne aduc mireasma unui nou cult închinat poeziei populare. E o reîntoarcere pe locurile de dragoste neuitată ale izvoarelor de artă fără moarte. Semnalul l-a dat Franța, care se ocupă cu gândul creării unei catedre de poezie populară la Collège de France. „Literații și criticii francezi scriu că trebuie să se readucă publicul la poezia populară, nu numai fiindcă cele mai mari frumuseți sunt cele accesibile tuturor minților, dar fiindcă sunt un minunat educator al gustului. Formele, sentimentele și imaginile din ele au răzbit în trecerea vremii, trăind cu emotivitatea sufletului popular în elanuri sublime. Un cântec sau o doină care a trăit generații și veacuri în memoria țărănilor, și-a dovedit esența și forma nepieritoare, independent de actualitate și modă“. De altfel, o seamă de scriitori noi atacă cu predilecție subiecte din lumea poporului, nu numai în Franța, dar și la vecinii noștri maghiari, de-o pildă. Felul acesta de a scrie e pe cale de a crea un curent viguros și apreciat, sub denumirea de „populism“. Nu ne îndoim că influența acestei mișcări se va resimți și la noi, în curând.

Tânărul intelectual, Bucur Țincu, semnează articole grele de miez, îmbrăcate în forma de seriozitate și strălucire a cristalului, în paginile cotidianului „Țara Noastră“. În unul din aceste articole face o serie de note pe marginea centenarelor orașelor românești, din care, pentru luminozitatea lor, desprindem câteva idei: „Orașele noastre încep să aibă un trecut, o istorie și implicit un rol în dezvoltarea țării. Importanța faptului este remarcabilă, fiindcă evoluția noastră ca țară și stat modern este paralelă și condiționată de evoluția orașelor. Transformarea târgurilor în orașe moderne a început odată cu evoluția noastră spre civilizație. Burghezia română care se naștea atunci avea nevoie de aceste orașe, fiindcă ele erau mijlocul unei depășiri a caracterului rural al țării. Orașele au fost în toate țările centrele de civilizație și progres. Cultura germană sau franceză trebuie descifrată în orașele medievale ca și moderne. Tinerețea culturii orașelor și civilizației românești se poate citi ușor în tinerețea orașelor noastre. Satul și țărănimea reprezintă aspectul permanent și stabil al aptitudinilor unui popor. El

n'are istorie, nefiind supus variațiunilor accidentale. Orașul dimpotrivă, este laboratorul formelor de civilizație care se schimbă mereu. El este un centru de transformare rapidă, în care trecerea timpului are o semnificație reală, în vreme ce satul e dincolo de timp. Nu se poate concepe o țară fără aceste două rezervoare de energie: satul ca tezaur al valorilor etnice a căror stabilitate o asigură, și orașul ca centru al vieții în permanentă prefacere, al invențiilor, al civilizației și al culturii..." Constată apoi, just și inapelabil că orașele din nouile provincii desrobite sunt pete de străinism, balast al trecutului. Burghezia acestor orașe este cu drept cuvânt parazitară, fiindcă n'are nici o legătură cu pământul și interesele colectivității românești.

Modestul nostru „abecedar“, cu virginala lui ființă, a stârnit, aproape o avalanșă de simpatii, dela București până în Maramureș. În scrisori primite direct, ca și în notițele pline de autoritate ale cotidianelor, sau ale surorilor reviste, d'nr'o spontană și unanimă îmbucurare, ni s'au improvizat, drăgălaș, atâtea buchețele de flori, ni s'au fluturat atâtea semne cu degetele pe buze, încât drumul începe să ni se pară tot mai mult al unor fericiți premianți cu cunună. Trimitem, din acest loc, expresia întregii noastre grațitudini tuturor bunelor atențiuni ce ni s'au dat. Ele sunt și dragoste și încurajare pentru preocupările cu evadări din comunul literar. Nădejdiile sfioase puse în noi nu vor fi înșelate. Vom crește organic, în adânc și în înalt, în aceeaș vreme. Simțim în nervi și în sânge strigările unei misiuni, pe care o vom duce la bun sfârșit.

Teodor Murășanu

Domnii autori precum și editurile sunt rugate să ne trimită exemplare din lucrările lor, pentru eventuale mențiuni și analize.

Revista „**abecedar**“ e răspândită de Librăria Domnului Virgil Montareanu. „Cultura Poporului“, din B-dul Academiei, la toate celelalte librării mari din Capitală.

Revistele și publicațiunile periodice similare, cărora le merge „abecedarul“, sunt rugate să ne onoreze cu schimbul.

În aranjarea materialului din corpul revistei ne putem conduce numai de necesitățile tehnice tipografice, și de nici o altă considerație.

Manuscrisele primite, dacă întrunesc condițiile de publicare, apar în ordinea intrării și în cadrul spațiului disponibil.

Am primit la Redacție:

Cărți,

Al. Dima, Aspecte și atitudini ideologice, 1930.

Reviste,

Gând Românesc, Cluj, Nr. 5.

Vraja Mării, Constanța, Nr. 2

Flori de crâng, Oradea, Nr. 14.

Freamătul, Craiova, Nr. 3

Stilet, Brăila, Nr. 1.

Start, Brașov, Nr. 1 și 2,

Petrodava, Piatra-Neamț, 5—6—7.

Hyperion, Cluj, Nr. 9.

Revista scriitoarelor și scriitorilor Români, Nr. 7—8.

Revista enciclopedică, Cluj, No. 9—10.

Progres și Cultură, Tg. Mureș, No. 1 și 2.

Litere, București, No. 1.

Provincia Literară, Sibiu, An. I. No. 9—10 și 11—12

Abonamente: 1 an 120 lei — Instituțiuni : 500 lei.

Redacția și Administrația: Teodor Murășanu, Turda, Piața Regina Maria, 23

Tiparul Tipografiei „A r i e ș u l“ Turda